

LLIBRES | PONT DE LLIBRE

Salze Editorial: “Volem traduir poetes de qualitat que es troben als marges”

Josep Porcar i Marta Vilardaga engeguen Salze Editorial amb 'Porta'm amb tu', d'Attilio Bertolucci

— Pere Císcar

24/06/2021 Favas Tendres #73

A+

Ha nascut a ca nostra, ara a La Plana de Castelló, ara a Osona, una nova editorial de poesia: [Salze Editorial](#). Els seus responsables són els poetes **Josep Porcar** i **Marta Vilardaga**. Als seus interessants blogs, [Amagatal de lletres](#) (de Marta Vilardaga) i [Salms](#) (de Josep Porcar), podeu trobar informació sobre ells, lletres pròpies i traduïdes, audiovisuals etc... Salze Editorial s'estrena amb *Porta'm amb tu*, d'**Attilio Bertolucci**. Els entrevistem via *Google Meet* com a signe dels temps; tan de bo contesten també sense mascareta.

Com, quan i on va nèixer la idea de crear l'editorial? Què aporta respecte a les altres cases poètiques independents als Països Catalans?

JOSEP: La idea va nèixer traduint... Anàvem fent traduccions més o menys improvisades i esparses de poesia forana i les compartíem, fins que vam descobrir l'Attilio Bertolucci, que es va convertir en obsessió i gaudi. Va ser llavors que ens vam plantejar traduir-lo més metòdicament i una cosa va portar a l'altra. Farà un parell d'anys que vam decidir crear l'editorial, *sense pressa*, que és el nostre lema, i Bertolucci ens va impulsar, en el sentit que vam descobrir un poeta desconegut llavors per nosaltres i també a casa nostra, cosa que va fer que ens conscienciàrem sobre quants i quantes altres poetes d'aquesta qualitat i magnitud literària hi ha per explorar. Part de la feina de la nostra editorial és aquesta descoberta, digues-li investigació, si vols.

MARTA: En relació al que aportem, pensem que potser hi ha un plus de risc sobre el risc que ja suposa assumir qualsevol mena de publicació de poesia, de traducció i en llengua catalana. Per a l'edició, ens interessen poc o gens els grans noms de poetes que en general ja ressonen a oïdes de tothom, no volem "caure" en això per garantir-nos unes vendes. Volem poetes de gran qualitat que es troben als marges i dur-los a primera plana. Com ja hem dit en algun altre lloc, prioritzem l'edició de traduccions d'obres d'autors/es encara poc coneguts o molt poc explorats als Països Catalans, però que tenen –o han tingut– una llarga trajectòria i reconeixement de la crítica al seu país d'origen o al d'acollida i, en tot cas, a la resta del món. Volem publicar, per tant, veus de fa anys a fora celebrades, o considerades si més no, amb una poètica reveladora, autèntica i diferenciada que està deixant o ja ha deixat rastre en generacions posteriors, però que en tot cas encara no ens han arribat en llengua catalana.

Què n'opinen els vostres psicòlegs/òlogues i butxaques? Esteu contents amb la distribució i amb l'acollida inicial?

JOSEP: De moment no hem hagut de visitar cap metge i estem contents amb la feina feta. Sobre els resultats, és massa d'hora per dir res, però estem satisfets sobre com marxa fins ara.

Per què heu triat el nom Salze? El logotip del salze de qui és? El llibre és molt bonic també com a objecte i intuïm que s'ajusta al "despullament" bertoluccià que destaqueu al vostre pregon pròleg. Podeu explicar-me el concepte del disseny? El disseny es mantindrà en el següent títol de l'editorial o canviareu segons l'autor/a propers?

MARTA: El salze va ser mig epifania, mig al·legoria, i va nèixer exactament el 29 de desembre de 2019 sota un salze dels estanys d'Almenara (la Plana Baixa). Llavors encara no sabíem que aquell salze seria una mena de memòria viva per fer-ne l'editorial.

JOSEP: El salze és un arbre de marges on corre l'humitat, molt sovint a la vora del caixer de les séquies, i amb el record d'aquell salze, amb el poder simbòlic de les fulles que pengen, a la manera d'un llibre vegetal, vaig idear el logotip. No és del tot així, però, això del despullament que esmentes, perquè el disseny de l'objecte va estar pensat amb antelació al *Porta'm amb tu* de Bertolucci, per servir de continent a qualsevol mena de traducció poètica. Un cert despullament, si de cas, és una dèria meua, ja que, com en la poesia, considere que cal anar a l'essencial i, en el disseny editorial, cal tenir molt clares les jerarquies dels continguts: no hauries de posar per exemple, cosa bàsica, el nom del traductor més gran que el títol i l'autor del llibre, no? (*Somriu*) La variació de disseny de número en número serà bàsicament de color. Volem fer no sols col·lecció sinó també biblioteca de fons, per això busquem homogeneïtat màxima en l'aspecte visual dels diferents títols.

— Prioritzem l'edició de traduccions d'autors poc coneguts als Països Catalans, però que tenen una llarga trajectòria i reconeixement de la crítica al seu país d'origen

Ens augmentarà la massa incipient de presbícia intentant llegir els textos en l'idioma original a peu de pàgina, o no?

MARTA: Les edicions són i seran bilingües. El text a tamany inferior a peu de pàgina no és cap caprici, respon al criteri editorial de prioritzar, per al lector, la versió catalana. El traduïm perquè l'autor sigui llegit i gaudit en català. És a dir, donem valor a la feina del traductor i volem un accés a través del català. I oferim el text original com a referència per qui hi estigui interessat. A més, el públic lector pot complementar el coneixement de les obres a través del [web de Salze Editorial](#).

Bertolucci al català sona molt bé. Enhorabona, *traduttore traditori*. Vos heu posat ràpid d'acord amb el model estàndard català (occidental/oriental) que empreu a la traducció? És cert que l'italià és difícilment fàcil de traduir?

MARTA: Potser et refereixes a la varietat del català, no al model estàndard... Que hi trobes un estàndard, tu, al llibre? Hi és? Si és així, potser no ho hauríem fet prou bé. Al recull *Porta'm amb tu* hem mantingut la deguda coherència de la varietat oriental del català en temps verbals, en lèxic d'ús comú, etc. Però no ens hem limitat per això i hem fet servir, en no poques ocasions, formes, girs i lèxic d'arreu dels Països Catalans.

JOSEP: La llengua italiana sembla propera i, equivocadament, algú la pot creure fàcil de traduir, com el castellà. Però potser quant més coneixes una llengua, més difícil de traduir és la seua poesia. En traducció poètica no funcionen les equivalències i, com saps, tampoc la literalitat. Necessitàvem especialment que el poema sonés perfectament en català, que pogués ser recitat amb fluïdesa en veu alta en la nostra llengua, i tot, clar, sense distanciar-nos de l'original, ni en el fons ni en la forma. Un gran repte, sens dubte. A més, Bertolucci té una veu amb una prosòdia molt particular que en la mesura del possible hem volgut tragar al català.

Em podeu dir dues paraules o expressions italianes de l'idiolecte de Bertolucci que estimeu. I una altra que siga un infern de traduir a la nostra llengua?

MARTA: Ara recordo que ens va fer gràcia la forma *il gattino occhidolci*, el gatet ulldolços. I també «le gaggie della mia fanciullezza / dalle fresche foglie che suonano in bocca», les fulles fresques d'acàcia que a la boca sonen mentre camines pel camp... La paraula *fanciullezza*, que ve a ser com una infantesa preadolescent, en una variant d'italià més elevat, ens va sobtar i queda per sempre lligat a la descoberta de Bertolucci.

JOSEP: En relació a les dificultats... Si traduïnt hi ha inferns, ens agraden els inferns. De la traducció del *Porta'm amb tu* recordem per exemple uns versos en els quals vam haver de buscar irremeiablement un gir: «la luce / a metà del tuo viso, a metà l'ombra?», un preciós poema dedicat al seu fill. Després de molt rumiar ens van venir al cap els versos de Ferrater «tens la pell mig del sol, mig de la lluna». I ho vam resoldre així: «el teu rostre mig de la llum, mig de l'ombra».

Josep Porcar

És la traducció el cinquè gran gènere literari? A quin dels altres gèneres s'acosta més? Si haguéreu de comparar la traducció amb un altre art, o menestralia, amb quina seria?

JOSEP: Potser la traducció és el primer gènere literari, perquè hi ha de ser sovint en tots els altres, sobretot en la poesia. I potser al gènere que més s'acosta és la poesia. Quan escrivim poemes d'alguna manera ens estem traduïnt a nosaltres mateixos, traduïm la vida. En tot cas, caldria evitar rànquings, cada dia més.

MARTA: Com que en la traducció has de posar els cinc sentits, més el de l'espai i el temps, i sens dubte un gran domini del llenguatge, l'altre art amb què comparariem la traducció seria el cinema, tan complet com és, pel que té d'audiovisual, de metafòric, de sinestèsic... I això passa, especialment, en la traducció de Bertolucci, no solament perquè els fills Bernardo i Giuseppe van ser grans cineastes, sinó perquè el poeta va ser professor d'història de l'art, i gran part de la seva obra la formen peces poètiques que semblarien llenços en moviment.

— Hem mantingut la deguda coherència de la varietat oriental del català. Però no ens hem limitat i també hem fet servir formes, girs i lèxic d'arreu dels Països Catalans —

Vos ajuda el fet de ser poetes a traduir o (de vegades) és un llast? Continuareu traduint vosaltres o delegareu en altres plomes?

MARTA: Crec que parlo pels dos si dic que som del parer que per traduir poesia has de ser poeta... O bé ja ho ets, però no ho saps encara.

JOSEP: Respecte a la segon pregunta, ja tenim tres *delegacions* en marxa, però sí, nosaltres continuem traduint, encara no sabem quan o si ho publicarem. Entenem la traducció poètica com una carrera de fons. *Sense pressa*.

Per què heu triat com a inici del vostre projecte Attilio Bertolucci?

MARTA: Ens va sorprendre i atraure moltíssim la seva manera de construir els poemes i que aquesta construcció, a més, podia aportar molt a la poesia catalana actual. En aquest sentit de la bastida del poema, el fet de no trobar un poeta més o menys homologable en català ens va fer triar Bertolucci per a iniciar la col·lecció. Per a copsar els seus poemes, has d'entrar en l'escena o en la seqüència que està dibuixant o, millor dit, que està dirigint darrere d'una càmera.

JOSEP: De fet, quant et posicionen dins del poema, acabes de veure ben clar allò que fa només uns instants semblava difús o boirós, i se't revela de cop tot allò que et vol comunicar, de manera que, almenys així ens ha passat a nosaltres, és capaç de provocar en el lector també una mena d'epifania, d'emoció per allò que t'acaba de mostrar.

Al pròleg destaqueu el seu estil i importància; podeu fer-ne cinc cèntims per a nuvolaires?

MARTA: Sí. Tornant una mica al que explicàvem, Bertolucci construeix un llenguatge poètic que podríem qualificar de cinètic, l'estratifica en diferents nivells discursius i temporals sota un flux continu d'aparent simplicitat expressiva que se'ns emporta i ens fa viatjar al llarg de la seva captació de l'instant en fuga. Es tracta d'una mena d'estat de trànsit que al capdavant suposa una reflexiva dissecció del pas del temps i un testimoniatge imprescindible de la memòria personal, familiar i col·lectiva.

Per què una antologia ben representativa i no un llibre sencer? En els propers Salzes seguireu aquesta línia? Entre els poemes triats destaquen pel seu gran nombre els del *Viatge d'hivern*. Per què?

JOSEP: Responent a la primera pregunta, perquè ens sembla ben interessant oferir una mostra de l'evolució del poeta al llarg de la seva vida. És el que hem volgut fer al *Porta'm amb tu* de Bertolucci. Això significa que fem una aposta pels poetes que han escrit bons poemes en totes les seves etapes... De poetes així no n'hi ha gaire, i això trobem que és un al·licient afegit. Bertolucci comença a publicar als divuit anys ja amb una gran qualitat literària, i ho havíem de recollir. De fet, el mateix Montale elogia els seus primers llibres.

MARTA: En part per això volem seguir amb aquest mateix criteri en els propers volums de la col·lecció. *Viatge d'hivern* és, segons la crítica, i ho compartim, el seu millor llibre, en el sentit que en aquest recull tots els poemes són especialment bons. Hi ha una maduresa expressiva esplèndida i neix d'una situació límit i dura del poeta que és capaç de resoldre sense escarafalls, sense efectismes ni sentenciosismes, tan habituals, d'altra banda, en una part de la poesia catalana recent.

— La traducció és el primer gènere literari, perquè hi ha de ser sovint en tots els altres —

Triu-me cadascú el títol d'un poema del llibre que us apassione i per què.

MARTA: És molt difícil triar-ne un, però bé, és meravellós el poema «Fragment exclòs de la novel·la en vers», perquè és una mostra de com és capaç de construir, a partir d'una escena mínima i quotidiana, una reflexió sobre el temps cíclic de la vida, d'una profunda humanitat i tendresa. Aquest poema va ser exclòs per Bertolucci de la seva novel·la en vers *La camera da letto*, on explica la història de la seva família des de mitjans de la dècada de 1700 fins al 1951. El resultat és una èpica del quotidià, d'un fabulós to menor amb una cadència al vers de sublim agilitat.

JOSEP: Del *Porta'm amb tu* destacaria sens dubte «Els rastelladors». Caldria emmarcar-lo, podria presidir qualsevol antologia de la poesia universal del segle XX, per la seua absoluta modernitat i pel que té d'humanisme, de denúncia, de memòria col·lectiva, així com per la construcció del poema, amb aquella cinètica circular de la qual

parlàvem abans. És magnífica la imatge dels ocells migrants que compara amb avions de la guerra, el seu moviment en cercles ran dels camps, amunt i avall, el joc de nivells entre cel i terra, entre intrahistòria i història, entre humans i déus, entre pau i guerra...

Marta Vilardaga

I ara dieu-me el títol d'un poema cadascú que no hàgeu pogut incloure i que us haguera agradat.

MARTA: Et podem dir els dos que vam excloure a última hora: «1945», dedicat a Giacomo Ulivi, alumne del poeta, partisa de Parma executat per les SS amb 19 anys; i «Conquilla buida», un poema crepuscular on reflexiona sobre la vida com una ferida que ja no dol.

Sou dos poetes, talment Bertolucci, amb una forta càrrega de la natura en la vostra obra. A quin paisatge especial de les vostres respectives terres duríeu Bertolucci de visita?

MARTA: Segurament el portaria al castell d'en Boix de Taradell, des d'allà obtindria una fabulosa vista de tota la plana de Vic, i potser en faria una panoràmica lírica de les seves. I a més gaudiria d'un sender sota les balmes, qui sap si en faria un bon contrapicat (somriure).

JOSEP: I després el podríem portar a l'altra plana, la de Castelló, vista des del castell del Montornés, però potser quedaria més impressionat pel convent Vell del Desert de les Palmes, enrunat per un terratrèmol, ja que els seus poemes es planyen molt de l'abandó.

Imageneu que sou els tres dins *Quei loro incontri* d'Straub i Huillet; quin poema creieu que recitaria Bertolucci? Amb el vostre permís el reproduïrem (sencer o una part, com preferiu) al Núvol.

MARTA: El poema «Excavacions» potser n'és un, entre tants, que encaixaria bé en la recitació dels *Diàlegs amb Leucó* de Pavese que Straub i Huillet porten al cinema.

JOSEP: Parla de cranis de pedra decapitats de deesses que de cop tornen a la vida i ploren. Hi ha la natura, la mort i la immortalitat, el destí, i hi ha la revisió i l'aflorament del mite del passat en el present per via d'un diguem-ne presumpte realisme més o menys màgic amb una sorprenent i immensa el·lipsi cinematogràfica que ens fa visible i profundament colpidor un temps i un amor que no torna.

Excavacions:

Rostres de deesses
descansen
sobre el verd lluent.
Columnes esmicolades
fressa de frondes
brisa de mar.
Es desperten,
atònites giren entorn
els ulls concaus:
llunyà és el bell cos,
llunyà el dolç temps,
llunyans la rosa i el llorer.
Vessen un desesperat plor mut.

Scavi:

Visi di dee / posano / sul verde lucente. / Colonne infrante / stormire di fronde / brezza di mare. / Si svegliano, / stupite volgono / i cavi occhi intorno: / lontano è il bel corpo, / lontano il dolce tempo, / lontani la rosa e l'alloro. / Piangono un disperato muto pianto.

— Per copsar els poemes de Bertolucci, has d'entrar en l'escena o en la seqüència que està dibuixant o, millor dit, que

està dirigit darrere d'una càmera. —

El nostre horòscop de marca blanca ens ha dit aquest matí que la següent publicació de Salze seran poemes d'Arseni Tarkovski traduïts per Xènia Dyakonova i pròleg de Chantal Poch. El mateix horòscop despús-ahir ens va assegurar que rere A(ttilio) B(ertolucci) tocaria un/a poeta amb inicials CD. Quin dels dos pronòstics és l'encertat? En l'improbable cas que cap dels dos el fora, i, per acabar l'entrevista, ens podeu avançar informació sobre el vostre proper títol o haurem d'esperar que florisca el nou Salze? Moltes gràcies per la vostra atenció.

JOSEP: Potser el teu primer horòscop està ben conxorxat amb el teu desig... El proper o propera poeta no té fills dedicats al cinema, però ens apuntem la teua idea.

MARTA: Lamentem no poder afirmar ni desmentir el teu auguri astrològic, ni tampoc les inicials del o de la poeta del proper volum. Haureu d'esperar... Només podem dir que serà una bellíssima antologia exquisidament traduïda.

↓

Fes-te subscriptor de Núvol

Suma't al digital de cultura i gaudeix d'un munt d'avantatges

- Participa en sortejos setmanals i guanya llibres
- Rep la revista anual en paper
- Accedeix a la Biblioteca del Núvol
- Aconsegueix descomptes culturals

[Subscriu-t'hi ara!](#)

Salze Editorial

COMENTARIS

[→ Inicia sessió per deixar un comentari](#)

NÚVOL

[Sobre Núvol](#) [Publicitat](#) [Contacte](#)

Segueix-nos:

© Núvol.com 2022 [Avis legal](#) [Política de privacitat](#) [Normes de participació](#)

Amb la col·laboració de: Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència